

Delft University of Technology

WiMBY! Hoogvliet, toekomst, verleden en heden van een New Town, of: het grote WiMBY!boek

Ouwehand, AL

Publication date

2008

Document Version

Final published version

Published in

S+RO (Stedenbouw en Ruimtelijke Ordening)

Citation (APA)

Ouwehand, AL. (2008). WiMBY! Hoogvliet, toekomst, verleden en heden van een New Town, of: het grote WiMBY!boek. *S+RO (Stedenbouw en Ruimtelijke Ordening)*, 89(5), 60-61.

Important note

To cite this publication, please use the final published version (if applicable).
Please check the document version above.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download, forward or distribute the text or part of it, without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license such as Creative Commons.

Takedown policy

Please contact us and provide details if you believe this document breaches copyrights.
We will remove access to the work immediately and investigate your claim.

**Green Open Access added to [TU Delft Institutional Repository](#)
as part of the Taverne amendment.**

More information about this copyright law amendment
can be found at <https://www.openaccess.nl>.

Otherwise as indicated in the copyright section:
the publisher is the copyright holder of this work and the
author uses the Dutch legislation to make this work public.

S&RO

05/2008

Stedebouw & Ruimtelijke Ordening | uitgave van het Nirov

nirov

Samen ruimte maken

Stationsomgeving

opleveren van de wijze waarop binnen projecten bepaalde vormen van interactie en normstelling vigerend worden, maar ook van verschillen tussen de drie projecten. Om een specifiek voorbeeld te noemen: om te begrijpen hoe een planningsconcept zoals 'nieuwe urbaniteit' vertaald wordt in een project, is het van belang de betekenis van beleidsdiscoursen binnen een specifieke planningscultuur scherp te krijgen. Waar in een land als Nederland discoursen vaak een centrale rol spelen in het politieke proces, vanwege de sturende werking van beleidsconcepten in ons bestel, geldt dit veel minder in een gebied als Catalonië. In dit bestel dat door partijpolitiek en economische posities wordt genomineerd worden beleidsdiscoursen meer instrumenteel gebruikt. Dit soort verschillen zijn van grote invloed op de handelingsruimte van actoren, en de wijze waarop zij bepaalde normatieve ideeën kunnen hanteren dan wel manipuleren (vergelijk Flyvbjergs baanbrekende werk *Rationality and power*, 1998, op dit gebied). Een zelfde soort opmerking kan worden

gemaakt over de materiële kant van projectontwikkeling, waaronder financierings- en verantwoordingspraktijken.

Bij de bestudering van de verbondenheid tussen projecten en hun institutionele omgeving komt een opvallende onevenwichtigheid naar voren. Majoor beschrijft de projectkant zeer gedetailleerd. Dit in tegenstelling tot de kant van de institutionele omgeving, waar slechts in algemene termen over de markt, staat, en de *civil society* wordt gesproken. Majoor signaleert dit probleem wel in zijn concluderende hoofdstuk, en hij schrijft dit vooral toe aan beperkingen in tijd en middelen. Hoewel een bredere institutionele analyse ontegenzeggelijk meer werk per casus had geleverd, blijft de vraag toch of de huidige keuze zo verstandig is geweest. Door maar één kant van de *connections* te belichten komt het geheel gemankeerd over. Hetzelfde dilemma zien we bij de keuze van de theorie. Actorgeoriënteerd institutionalisme is met name geschikt om de dynamiek in praktijken en normen op micro-meso schaalniveau te analyseren. Het leent zich minder om praktijken te analyseren op hoger, meso-macro, schaalniveau. Hier wrekt zich de keuze om de handelingsruimte van de betrokken partijen als startpunt te nemen. De gevolgde aanpak betekent dat een diepere theoretische bespreking van de relaties tussen staat, markt en *civil society* ontbreekt. Bij dit type projecten had meer aandacht voor hybride en associatieve vormen van *governance* (theorie van partnerships) wellicht beter gepast.

Een meerlagige, multi-(f)actor institutionele analyse, die ingaat op projectontwikkeling vanuit een normatief planningsconcept, is geen sinecure. Majoor heeft de projectkant hiervan met veel gevoel voor zaken en detail belicht. Conclusies trekken over verbondenheid vraagt echter ook om een goede conceptualisering en analyse van de bredere institutionele omgeving – die aspecten zijn minder uit de verf gekomen.

Arnaud Lagendijk
Nijmegen School of Management
a.lagendijk@ru.nl

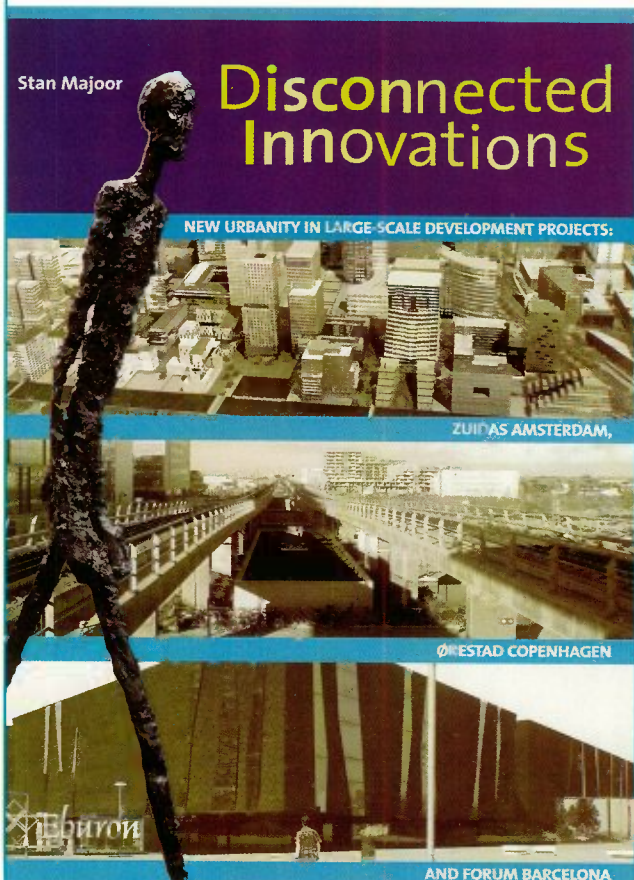
WiMBY! Hoogvliet, toekomst, verleden en heden van een New Town, of: het grote WiMBY!boek

Michelle Provoost (redactie), Rotterdam, NAI Uitgevers, 2007

Isbn 978 90 5662 594 8 – 528 pp. – € 34,50

Ruim een jaar geleden presenteerden Michelle Provoost, Wouter Vanstiphout (beiden Crimson) en Felix Rottenberg in een vol en warm auditorium van Museum Boymans van Beuningen *Het grote WiMBY!boek*. Daarin doen zij verslag van het WiMBY!-project zoals zij dat van 2001 tot 2007 in het Rotterdamse Hoogvliet hebben vormgegeven. Het verscheen in het Nederlands en in het Engels en bedient daarmee ook de internationale belangstelling voor het WiMBY!-project. De Engelse versie haalde de twintig boeken tellende longlist van de RIBA International Book Award for Architectural Practice en werd daar getypeerd als 'a densely adorable paperback' en 'a must-have for any design professionals interested in real, working urban renewal'. Bij die kwalificaties wil ik me aansluiten. In bijna vijfhonderd bladzijden wordt uitgebreid ingegaan op het WiMBY!-project, voorzien van veel illustraties en met een vlotte pen geschreven. Ondanks al die rijkdom zijn er ook wat zaken die je bij het lezen van het boek mist, of misschien beter gezegd: waar je ook na het lezen van het boek nog steeds nieuwsgierig naar bent.

Het project WiMBY! is in 2001 gestart, als onderdeel in een lange geschiedenis van herstructurering van deze Rotterdamse suburb. In eerste instantie was het project als Internationale Bouwtentoonstelling opgezet, maar die koers werd verzet na de binnenkomst van Crimson en de inwisseling van Peter Keunzli door Felix Rottenberg als algemeen projectleider. WiMBY! werd de naam van het project en fungeerde daarna als denktank en luis in de pels van de Hoogvlietse herstructurering. Het boek doet verslag van deze ervaringen. Het beschrijft de aanpak van WiMBY!, aan de hand van een manifest met uitgangspunten van het project en een reeks deelprojecten. Deze deelprojecten variëren van de *schoolparasites*, kleine

toevoegingen aan bestaande scholen die een speciale functie kunnen vervullen, 'Logica', de stedenbouwkundige structuurvisie voor Hoogvliet, tot de 'Co-housing'-projecten waar geprobeerd is een vorm van collectief opdrachtgeverschap en beheer in nieuwbouw tot stand te brengen. De projecten komen heel verschillend aan bod: de ene keer in een korte beschrijving, de andere keer ruim voorzien van beelden, ontwerpen of zelfs in de vorm van een strip. Het geheel is doorspekt met zeer korte interviews door Felix Rottenberg met sleutelpersonen van de Hoogvlietse vernieuwing. Het boek wordt afgesloten met een epiloog van Felix Rottenberg.

Het grote WiMBY! Boek is een vrolijk boek, door zijn opvallende structuur en zijn gevarieerde, beeldrijke vormgeving. Dat wil niet zeggen dat de lezer constant vrolijk wordt van de inhoud. Sommige personen die voorkomen in de strips of beeldverhalen zullen niet blij zijn met de wijze waarop ze gekarakteriseerd worden of misschien beter gezegd: te kijk worden gezet. Ashok Bhalotra wordt afgeschilderd als een pedante 'Indiase architect' die achterover leunt in zijn stoel en 'WiMBY!-Michelle' en 'WiMBY!-Felix' de les wil lezen. Niet alle projecten lukken ook even goed. Het tot stand brengen van de Campus Hoogvliet is een geschiedenis waarbij Rottenberg bijvoorbeeld '...vijf jaar tergend langzaam door het moeras van de onderwijsbureaucratie waadde.' (p. 237)

Dat het geen verzameling succesverhalen is geworden, is één van de verdiensten van het boek: het beschrijft ook de discussies die zich in de stedelijke vernieuwing voordoen en de moeizaamheid om voortgang te boeken. Daarbij wordt de eigen aanpak niet onbesproken gelaten. Met enige regelmaat is te lezen dat men leerde van bepaalde ervaringen of staat er kortweg dat 'WiMBY! een beginnersfoutje maakte'. Er is dus sprake van enige zelfevaluatie, ook doordat de betrokken partijen aan het woord komen in de interviews die Rottenberg met hen hield. Kromwijk stelt bijvoorbeeld dat het resultaat te beperkt is geweest, er te weinig massa is gemaakt, dat de resultaten op het gebied

van het onderwijs te marginaal zijn geweest en dat WiMBY! te weinig heeft geïnvesteerd in de Hoogvlietse mensen. De ruimte voor criticasters siert Crimson en Rottenberg. Maar daar zit ook gelijk een zwakke plek: het is de door hen toegemeten ruimte. Zij hebben steeds als het ware de microfoon vastgehouden. Daarmee wordt een aantal discussies wel erg kort door de bocht weergegeven of zelfs buiten beschouwing gelaten. Zelfevaluatie is altijd interessant, maar voor een goed beeld zijn onafhankelijke vragers onmisbaar.

Ook al telt het boek bijna vijfhonderd pagina's, je zou willen dat bepaalde zaken veel meer aandacht zouden krijgen. Het is vanaf het begin van het boek duidelijk dat WiMBY! de al ingezette grootschalige herstructureringskritiek bevestigde. Daartegenover stelde WiMBY! de 'contextuele stedenbouw', het niet terzijde schuiven van het bestaande maar het toevoegen van nieuwe elementen en voortbouwen op aanwezige kwaliteiten. Voorbeelden daarvan zijn de stedenbouwkundige langetermijnvisie (het Logica-project) en kleinschalige projecten zoals 'Co-housing'. Maar zou die benadering een afdoend antwoord hebben geboden op de Hoogvlietse problematiek van eind jaren 1990 – waaronder leegstand, leefbaarheidsproblemen en sociale achterstand? Anders gesteld: zouden de successen van WiMBY! niet deels ook afhankelijk zijn van de grootschalige, forse ingreep in de Hoogvlietse woningvoorraad die toch al op stapel stond? Een andere kwestie betreft de pretenties van de herstructureringsaanpak in het realiseren van sociale doelen en het betrekken van bewoners. Het boek geeft heel wat voorbeelden van projecten waarin geprobeerd is dat te verwezenlijken. Maar dat geeft nog weinig houvast over de betekenis van die gerealiseerde projecten. Wat is de betekenis van dat prachtig vormgegeven extra schoollokaal voor specifieke activiteiten in verhouding met de niet al te vrolijke uitstraling van het hoofdgebouw waar de kinderen het gros van hun tijd zitten? Wat is de bijdrage aan sociale stijging van de specifieke 'Co-housing'-projecten versus de standaard Vinex-woningen die ook

in de herstructurering gebouwd worden? Op dat terrein geeft het boek weinig antwoorden. Maar dat kun je het eigenlijk ook niet kwalijk nemen. Het is geen onderzoeksverslag, het is voor alles de beschrijving van een intrigerend project dat in Hoogvliet heeft plaatsgevonden.

Het boek geeft een kijkje in de soms zeer weerbarstige stedelijke vernieuwingskeuken waar de medewerkers van WiMBY! in actie zijn geweest. Het boek inspireert, roept vragen op en maakt nieuwsgierig. Er is nog een hele discussie en zoektocht te gaan in de stedelijke vernieuwing, een boek dat daar aan bijdraagt mag zeker niet in de kast van de vernieuwers ontbreken.

André Ouwehand
Onderzoeksinstituut OTB, TU Delft
A.L.Ouwehand@tudelft.nl

